

A konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének munkatársai 2014. november 5-7. között tudományos konferenciát szerveztek. A kötet az ott elhangzott előadások többségének írott változatát tartalmazza. A konferencia dátumának választása tudatos volt: a nagy nyugati egyházszakadás felszámolására összehívott XVI. egyetemes zsinatot 1414. november 5-én nyitotta meg Konstanzban XXIII. János pápa. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében már évek óta folyik Luxemburgi Zsigmondnak és korának kutatása. Együttal csatlakozni kívánunk a német történetírás azon projektjéhez („Das Konziljubiläum 2014-2018. 600 Jahre Konstanzer Konzil”), amellyel a zsinatra emlékeznek. A kötet a magyar kutatás egyik hozzájárulása a "Konzilstadt Konstanz" programhoz.

„CAUSA UNIONIS, CAUSA FIDEI, CAUSA REFORMATIONIS IN CAPITE ET MEMBRIS”

„CAUSA UNIONIS, CAUSA FIDEI, CAUSA REFORMATIONIS IN CAPITE ET MEMBRIS”

TANULMÁNYOK A KONSTANZI ZSINAT
600. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Tudomány és kommunikáció – a Debreceni Egyetem
tudománykommunikációs tevékenységének fejlesztése
TÁMOP-4.2.3-12/1/KONV-2012-0060

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

„CAUSA UNIONIS, CAUSA FIDEI, CAUSA REFORMATIONIS
IN CAPITE ET MEMBRIS”

TANULMÁNYOK A KONSTANZI ZSINAT 600. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

„CAUSA UNIONIS,
CAUSA FIDEI, CAUSA
REFORMATIONIS IN
CAPITE ET MEMBRIS”

TANULMÁNYOK A KONSTANZI ZSINAT
600. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Szerkesztette: Bárány Attila
Pósán László

Tartalomjegyzék

Előszó 7

A konstanzi zsinat és Európa

Bárány Attila: <i>A Luxemburg-ház nyugati (angol, francia, burgundi) kapcsolatai 1378 és 1416 között</i>	10
Bubnó Hedvig: <i>Kaszília küldöttsége a konstanzi zsinaton</i>	36
Csukovits Enikő: <i>A konstanzi zsinat, mint könyvvásár és tudományos fórum</i>	52
Györkös Attila: <i>Francia egyházpolitikai törekvések a skizma idején és a konstanzi zsinaton</i>	60
Kiss Gergely: <i>Magyar követség a pisai zsinaton? XII. Gergely és Magyarország kapcsolata 1408-1409-ben</i>	70
Kondor Márta: <i>Magyar király a német trónon: Luxemburgi Zsigmond birodalmi kancelláriája és a királyi tanács (1410-1419)</i>	83
E. Kovács Péter: <i>Imperia az imperiumban</i>	101
Maléth Ágnes: <i>A schisma előidézői? Az avignoni pápaság megítélése a modern magyar történetírásban</i>	117
Orosz István: <i>Európa a konstanzi zsinat korában</i>	129
Pósán László: <i>A Német Lovagrend, a lengyel és a litván állam közötti konfliktus a konstanzi zsinaton</i>	144
Prajda Katalin: <i>A Magyar Királyság és a Firenzei Köztársaság diplomáciai kapcsolatai a Zsigmond-korban</i>	161

Egyház-és jogtörténet

Érszegi Géza: <i>„...az ország szabadságát a konstanzi egyetemes zsinaton esküvel megerősítették, ahogy az a róla kiadott bullában világosan olvasható”</i>	176
Fedeles Tamás: <i>A Camera Apostolica és a magyar egyházi javadalmak a konciliarizmus időszakában</i>	189
F. Romhányi Beatrix: <i>A konstanzi zsinat és a ferences obszervancia megjelenése Magyarországon</i>	210
Tusor Péter: <i>A konstanzi bulla „alkalmazása”. A magyar királyi főkegyúri jog a 15-16. században</i>	219

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

ISBN 978-963-89963-3-6

Felelős kiadó: a Printart-Press Kft. ügyvezetője

Grafikai-nyomdai előkészítés: Szabó Balázs

Nyomdai munkálatok: Printart-Press Kft.

Magyarország a konstanzi zsinat idején

Gulyás László Szabolcs: <i>Luxemburgi Zsigmond jobbágyköltözéssel kapcsolatos rendelkezései</i>	242
Gyöngyössy Márton: „ <i>Gazdag föld – szegény ország</i> ”: <i>magyarországi aranytermelés és aranypénzverés Luxemburgi Zsigmond korában</i>	255
Kordé Zoltán: <i>Hatalmi-politikai viszonyok Erdélyben a konstanzi zsinat korában</i>	269
Sebők Ferenc: <i>A konstanzi zsinat a modern magyar történetírás tükrében</i>	278
C. Tóth Norbert: <i>A király helyettesítése a konstanzi zsinat idején</i>	289

Bárók, főpapok, humanisták, címerek

Árvai Tünde: „ <i>Magnus comes de Hungaria</i> ” – <i>Garai Miklós nádor Nyugat-Európában</i>	316
Bozzay Réka: <i>Magyar diákok egyetemjárása a Luxemburgi Zsigmond korában</i>	328
Gyulai Éva: <i>A Magyar Királyság címere Anjou Renée heraldikai reprezentációjában</i>	341
Jékely Zsombor: <i>Címerkönyvek és címereslevelek: magyar nemesi címerek a konstanzi zsinat idején</i>	355
Kiss Farkas Gábor: <i>Konstanztól Budáig: Pier Paolo Vergerio és a magyar humanizmus</i>	371
Novák Ádám: <i>A sasember fia. Egy főúri család és familiája Luxemburgi Zsigmond kíséretében</i>	385
Prezenszki Erzsébet: <i>Bajoni István, egy XV. századi humanista főpap életpályája</i>	401
Véber János: <i>Barius Miklós, egy humanista műveltségű főpap a 15. század közepén</i>	414

Hadtörténet, hadszervezet, haditechnika a konstanzi zsinat korában

Fodor Pál: <i>Az oszmán hadszervezet a 15. század első felében</i>	424
B. Szabó János: <i>A huszita hadviselés hatása és adaptációja Kelet-Közép-Európában</i>	432
Veszprémy László: <i>Zsigmond és a husziták küzdelmének első évei. A hadvezér és diplomata konfliktusa</i>	442

Előszó

„Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”

A konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének munkatársai 2014. november 5-7. között tudományos konferenciát szerveztek. Jelen kötetünk az ott elhangzott előadások többségének írott változatát tartalmazza. A konferencia megrendezését lehetővé tevő pályázati források rendkívül szűkre szabott elszámolási határideje miatt azonban néhány előadás, mivel írott változata nem, vagy csak későn készült el, sajnos kimaradt a kötetből. Az e fölötti szomorúságot viszont ellensúlyozza talán az a tény, hogy ilyen nagyszámú tanulmányt magában foglaló kötet, alig pár héttel a konferenciát követően, még soha nem készült. Köszönjük minden előadónak és szerzőnek, hogy együttműködő partnerek voltak ehhez a rendkívül gyors munkához.

Annak, hogy Debrecenben egy ilyen konferencia szervezésébe fogtunk, több oka is volt. Egyrészt a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében már évek óta folyik Luxemburgi Zsigmondnak és korának kutatása. 1997-ben nemzetközi konferenciát tartottunk „Sigismund Tagung 1387-1997” címmel, ahol képviseltette magát a német kutatás – Jörg K. Hoensch előadása a Zsigmond-kutatás újabb útjait határozta meg („Schwerpunkte der Sigismund-Forschung nach 1945”) – illetve a magyar középkorkutatók közül Engel Pál és Kubinyi András is. A közönség soraiban részt vett Bak János (Central European University), illetve az amerikai medievisták közül a magyar történelem iránt talán leginkább elkötelezett James Ross Sweeney (Penn State University) is. (A konferencia idegen nyelvű tanulmánykötete néhány évvel később, 2000-ben jelent meg Gunst Péter és Tilmann Schmidt szerkesztésében, *Das Zeitalter König Sigmunds in Ungarn und im Deutschen Reich* címmel (Debrecen, 2000.) Az akkori előadók közül többen – példának okáért Draskóczy István – a mostani, 2014. évi konferencián is szerepeltek. A konstanzi zsinat korának Európáját bemutató széles körképű plenáris nyitó előadást Orosz István akadémikus, professor emeritus, a Magyar Történelmi Társulat elnöke tartotta.

Másrészt a 600 éves évforduló alkalmából megrendezett tudományos konferenciával a Debreceni Egyetem egyúttal csatlakozni kívánt a német történetírás azon projektjéhez („Das Konziljubiläum 2014-2018. 600 Jahre Konstanzer Konzil”, <http://www.konstanzer-konzil.de>), amellyel a konstanzi zsinat évfordulójára emlékeznek. A Konzilstadt Konstanz program egészen 2018-ig tart, és ezzel a kötettel – illetve ennek majd egy idegen nyelven kiadandó változatával – a magyar kutatás legújabb eredményeit kívánjuk megismertetni Európában.

Harmadrészt, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében több éve működik egy kutatócsoport, melynek tagjai – akik a jelen konferencia előadói között is szerepeltek – a középkori Magyar Királyság Európában elfoglalt helyét és kapcsolatrendszerét vizsgálják. Ez a több éve létező műhely 2014-től a Magyar Tudományos Akadémia Lendület-pályázatát elnyerve alakította meg az MTA–Debreceni Egyetem „Lendület” munkacsoportot, „Magyarország a Középkori Európában” címmel. Ennek a kutatócsoportnak komoly szerepe volt a konferencia megszervezésében, és a tanulmánykötet elkészítésében.

A konferencia szervezése során azt az elvet fogalmazzuk meg, hogy a konstanzi zsinat időszakával és a Luxemburgi Zsigmond uralkodásával foglalkozó hazai kutatás minél szélesebb palettája jelenhessen meg, ezért nagyobb témakörökhöz igyekeztünk rendezni az előadásokat. A jelen kötet fejezetei is nagyrészt ezt a tematikus struktúrát követik.

A konferencia dátumának választása tudatos volt: az akkor már harmincnégy éve tartó nagy nyugati egyházszakadás felszámolására összehívott XVI. egyetemes zsinatot 1414. november 5-én nyitotta meg Konstanzban XXIII. János pápa. A schisma három pápája adta az ötletet, hogy a megnyitóbeszéd megartására – a Debreceni Egyetem rektora mellett – három felekezet képviselőjét kérjük fel. A zsinati konferenciát Bosák Nándor, a Debrecen-Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegye püspöke, Kocsis Fülöp, a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegye püspöke, és Fekete Károly, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem rektora köszöntötte. A konferencián közel ötven előadás hangzott el. Az előadók gyakorlatilag lefedték az ország összes tudományos központját és felsőoktatási intézményét. A Debreceni Egyetemen kívül képviseltette magát az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Nyíregyházi Főiskola, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem. Jelen voltak az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, a Budapesti Történelmi Múzeum, a szentendrei Feren-czy Múzeum, valamint a Honvédelmi Minisztérium kutatói, illetve képviseltette magát több kutatócsoport is (MTA–Hadtörténelmi Intézet és Múzeum–Szegedi Tudományegyetem–Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Magyar Medievisztikai Kutatócsoport, továbbá a fent említett debreceni Lendület-munkacsoport mellett az MTA–PPKE „Lendület” Egyháztörténelmi Kutatócsoport és az MTA BTK TTI „Lendület” Szent Korona Kutatócsoport)

Bárány Attila – Pósan László

A konstanzi zsinat és Európa

minden történész számára ismert lehet a formuláriumokból is. Vitéz levélgyűjtemény kancelláriai oktatás céljára készült, ezért sok esetben idéz is forrásokat – ezek azonban nem lépnek túl a legfontosabb Vitéz által kedvelt klasszikus szerzők körén: Cicerón, Terentiuson, Lucanuson, Plautuson. Legalább ennyire érdekes, hogy melyek azok a szövegrészek, amelyeket látens módon emelt át, hiszen ezek nem annyira azt a szerzői kánont mutatják be, amelyet diákjai, a jövődóbeli jegyzők elé akart állítani, hanem azokat, amelyeket ő maga jónak, imitációra méltónak tekintet.

Novák Ádám

A sasember fiai. Egy főúri család és famíliája Luxemburgi Zsigmond kíséretében*

Bevezetés

Albert király 1439. június 27-én Perényi János tárnokmestert az északkeleti országrész egyik utolsó királyi várával, Sárossal és uradalmával jutalmazta. Oklevélbe foglalták az okot is, amivel Perényi ezt kiérdemelte. E szerint János, Zsigmond királyt utazásai alkalmával *”Germanie, Francie, Anglie, Aragonie et alias quamplures regnorum ac mundi partes”* famíliájával együtt elkísérte.¹ Az 1439-ben már meglelt férfikorban járó, tapasztalt politikus első emlékeit, benyomásait a diplomáciáról és a nagyvilágról Zsigmond utazásai alkalmával szerezte Nyugat-Európában. Perényi Imre titkos kancellár fia ugyanis csak nem sokkal a Konstanzi zsinat előtt, 1408-ban tűnt fel a forrásokban,² így feltehetően tizenéves ifjúként csatlakozott a király kíséretéhez. Majdani doktori értekezésemben Perényi János működésével foglalkozom. Így kézenfekvő a Konstanzi zsinat 600. évfordulójának alkalmából politikai pályafutásának kezdetét vizsgálni.

Tanulmányom azonban nem csak őt tartja a középpontban, hanem Perényi Imre kancellár egész famíliáját vizsgálja. Átfogó kutatás eredményeként ugyanis lehetőségünk van a család kíséretének néhány prominens személyét is tetten érni a forrásokban, jelenlétét kimutatni a király környezetében. További célja dolgozatomnak, hogy korábbi kutatásaim eredményeit összegezve rávilágítsak a terebesi Perényi család történetének eddig keveset vizsgált vetületére. Amint azt látni fogjuk, a népes család Zsigmond-kori története sokkal árnyaltabb, és sokrétűbb, mint ahogy azt az eddigi kutatás láttatta. Perényi Péter diósgyőri várnagy (†1388) leszármazottai ugyanis birtokszerzeményeivel, és familiáris hálózatuk kialakításaival eltérő karriert futottak be.³ Természetesen a Péterfiak sorsa

¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Diplomatikai Levéltár (A továbbiakban: MNL OL DL) 13 410.

² Zsigmondkori oklevéltár I-II/1-2 (1387-1410). Összeállította Mályusz Elemér; III-VII (1411-1420). Mályusz Elemér kéziratát kiegészítette és szerkesztette Borsa Iván; VIII-IX (1421-1422). Borsa Iván –C. Tóth Norbert; X (1423). C. Tóth Norbert; XI. (1424) Neumann Tibor–C. Tóth Norbert; XII. (1425). Közzéteszi C. Tóth Norbert–Lakatos Bálint. Bp. 1951-2013. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II: Forráskiadványok I, 3-4, 22, 25, 27, 32, 37, 39, 41, 43, 49, 52.) (A továbbiakban: ZsO) II. 6209. sz.

³ A terebesi Perényi család leszármazási ábráját l. az 1. sz. mellékletben.

* A szerző az MTA-DE Lendület Magyarország a Középkori Európában Kutatócsoport tagja. A tanulmány elkészítését támogatta a Debreceni Egyetem belső kutatási pályázata.

jobban összefonódott egymással, mint a család másik két ágáéval (nyalábi-ág, rihnoi-ág), ugyanakkor sokkal árnyaltabb képet kapunk, ha az egyes személyek történetét külön elemezzük.

Perényiek a király kíséretében

Perényi Péter diósgyőri várnagy⁴ fiai közül Imre volt az egyetlen, aki a nikápolyi csatát túlélte. Politikai karrierje ezt követően kezdődött, a család legidősebb férfitagjaként Zsigmond tanácsában a pohárnokmesteri tiszteletet töltötte be.⁵ A király elleni lázadásban kitartott uralkodója mellett, ezért 1403-tól több birtokadományban részesült. 1405-től pedig haláláig a titkos kancellári tisztelet viselte Zsigmond bizalmi embereként.⁶ 1412-ig több diplomáciai küldetést is teljesített. Ura akaratát képviselte Kis-Ázsiában a török ellen keresve szövetséget,⁷ és tagja volt a követségnek, mely a lengyel konfliktus megoldása érdekében teljes körű felhatalmazást nyert Zsigmondtól.⁸ A szakirodalomban sokszor olvasható az az állítás, miszerint Imre jórészt Zsigmond környezetében tartózkodott.⁹ Ez némiképp árnyalásra szorul, hiszen azon kevés forrás, ami pontos tartózkodási helyéről tanúskodik nem a király környezetében mutatja Perényit.¹⁰ Figyelembe véve továbbá diplomáciai feladatait gyakran hagyhatta magára királyát. Ezért kevésbé érhet minket meglepetésként, amikor azt látjuk, hogy Zsigmond 1412 végén nyugatra utazott¹¹ és Imre nem tartott vele. 1413. április 26. és május 3. között biztosan, de feltehetőleg hosszabb ideig Abauj megyei birtokán, Jánosdon tartózkodott.¹² Titkos kancellárként azonban a királyi titkospecsét őrzője is egyben.¹³ Ezért joggal vetülhet fel a kérdés, hogy az elsősorban diplomáciai levele-

⁴ *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. In: Arcanum DVD könyvtár IV. Bp., Arcanum Adatbázis Kft., 2003. (A továbbiakban: *Engel P.*: Archontológia)

⁵ *Engel P.*: Archontológia

⁶ *Engel P.*: Archontológia

⁷ *Fejér György*: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Magyarország egyházi és világi okmánytára. A 2004. évi digitális kiadást szerkesztette Sölch Miklós, Furka Tamás közreműködésével Érszegi Géza előszavával Harmadik, a 2004. évihez képest változatlan digitális kiadás. (A továbbiakban: *Fejér*) X/8. 480. p. Vö.: *Engel Pál*: Zsigmond bárói: Rövid életrajzok. In: Művészet Zsigmond király korában 1387–1437, I. Tanulmányok. Szerk. Beke László et al. Bp., MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, 1987. (A továbbiakban: *Engel P.*: Zsigmond bárói) 436. p.

⁸ ZsO III. 1235. sz.

⁹ *Engel P.*: Zsigmond bárói 436–437. p.

¹⁰ Imre 1411. október 2-án Terebesen volt, ZsO III. 1008. sz. Zsigmond ekkor Pozsonyban †*Engel Pál–C. Tóth Norbert*: Itineraria regum et reginarum (1382–1438). (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 1) Budapest 2005. (Továbbiakban: *Engel–C. Tóth*: Itinerarium) 94. p.

¹¹ *Engel–C. Tóth*: Itinerarium 96. p.

¹² ZsO IV. 536. sz.

¹³ *Engel P.*: Zsigmond bárói 436. p.

zésre szolgáló pecsétet ki őrzi távollétében. A feladat minden bizonnyal Imre alkancellárjaira hárult.

1405-től ezt a tisztelet Felcsebi Orosz Miklós töltötte be. A klerikus családjának tagjai¹⁴ már 1403 előtt Imre familiájába tartozott, hiszen Miklós testvére Jakab alpohárnokmesterként relátor 1402-ben. A terebesi uradalom tőszomszédságában található Felcseben birtokos köznemesi család, talán már Imre apjának Péternek a szolgálatába állhatott. Bár erre nincsen közvetlen bizonyítékunk, de elképzelhető, hogy Imre a prágai egyetemről ismerte Miklóst.¹⁵ Az viszont biztosra vehető, hogy a család jó szolgálatot tett a Perényieknek, mert Zsigmondtól birtokadományokon¹⁶ kívül még erősség építésére is kaptak engedélyt.¹⁷ Miklós pedig már 1403-tól a megüresedett leleszi prépostságot töltötte be. Pápai megerősítése 1405-ből maradt ránk, a javadalmat pedig 1414-es haláláig élvezte. Utolsó alkancellári említés Miklósról 1408-ban kelt.

Feltehetőleg már 1408-ban Imre leváltotta alkancellárját, és helyette a prágai egyetemen¹⁸ fokozatot szerzett polgári származású¹⁹ Késmárki György szepesi kanonokot²⁰ nevezte ki. 1411-től őt említik ezen a tiszten a források,²¹ egészen 1419-ig.²² Érdemes felvetnünk a kérdést, vajon biztos-e, hogy Perényi akaratából történt a váltás? Mályusz Elemér György kanonokot Perényi familiájába sorolja, hiszen ő helyettesíti a király mellett, továbbá Perényi halálát követően Késmárki is elhagyja az alkancellári tiszteletet.²³ Azonban amíg Felcsebi Orosz Miklós a Perényiek uradalma közelében birtokos köznemesi család sarja, Késmárki esetében nem mutatható ki semmilyen közös pont a kancellárral, ami azt mutatná, hogy dominus-familiáris viszony volt köztük. Kivételt képezne a prágai egyetemre történő járás, bár legalább 15–20 év különbséggel hallgattak kurzusokat ugyanott.

Úgy gondolom Zsigmond saját maga választott ki azt a személyt, aki titkos pecsétjét ténylegesen őrzi, és vezeti a titkos kancelláriát. Perényi Imre egészsége

¹⁴ A család leszármazási ábráját l. a 2. sz. mellékletben.

¹⁵ *Engel P.*: Zsigmond bárói 436. p.

¹⁶ ZsO II. 2758. sz.; ZsO II. 4448. sz.; ZsO II 5119. sz.; ZsO III. 1604. sz.

¹⁷ ZsO II. 5986. sz.

¹⁸ *C. Tóth Norbert*: A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437. Bp., 2013. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4.) Szepesi káptalan. 65. p.

¹⁹ *Mályusz Elemér*: Zsigmond király uralma Magyarországon. Gondolat, 1984. (A továbbiakban: *Mályusz E.*: Zsigmond király.) 235. p.

²⁰ ZsO II. 608. sz.

²¹ ZsO III. 25. sz.

²² ZsO VII. 1160. sz.

²³ *Mályusz E.*: Zsigmond király. 231. p.

az 1410-es évekre súlyosan megromolhatott. A lábát ért nyíllövés ugyanis marandó sérülést okozott,²⁴ amin nem segítettek az állandó diplomáciai utazások. 1413 tavaszán betegágyán veszik fel vallomását egy peres ügyben.²⁵ Imre csak 1414 novemberében csatlakozott királyához az aacheni koronázáson,²⁶ a zsinatot pedig feltehetőleg Borbála királynéval együtt már 1415-ben ott hagyta.²⁷ Zsigmond távolléte alatt inkább, mint a királynő és a kinevezett vikáriusok segítőjeként számított rá²⁸ nem pedig diplomataként. Ebből következően talán Késmárki György távozása az alkancellárságból, nem Perényi halála miatt következett be, hanem az új titkos kancellárok Pálóci Imre és Máté kinevezése miatt.²⁹

Imre az 1416-os³⁰ évet a Magyar Királyságban töltötte, feltehetően a királyné kíséretében érkezik csak meg újra Konstanzba 1417 és 1418 fordulóján.³¹ Fiai, János és István azonban Zsigmond kíséretében maradtak, és elkísérték urukat Perpignanba, majd Angliába is. Erről a bevezetőben említett adománylevélen kívül ránk maradt sírköveik adnak bizonyosságot. Perényi István rudabányai, és Perényi János tóketerebesi sírkövén³² egyaránt megtaláljuk az aragóniai Kanna rend jelképét.³³ Jánosén ezen kívül címerpajzsa körül, megjelenik a Lancaster-ház devizája, az úgynevezett SS lánc vagy gallér.³⁴ Ez alapján Bárány Attila Zsigmond király 1416-os angliai kíséretéről írt munkájában Perényi Jánost fontos diplomataként ábrázolja, aki aktív részese volt az angol zsinati követséggel történő tárgyalásoknak.³⁵ Mindezt azzal látja bizonyíthatónak, hogy nagyon kevesek részesültek abban a kegyben, hogy a Lancaster-ház SS-insigniját megkapták. Ezen állítását más kutatásával is alátámasztotta.³⁶ Konferenciánkon erre részben

²⁴ ZsO II. 6209. sz.

²⁵ ZsO IV. 536. sz.

²⁶ Bárány Attila: Zsigmond király 1406-os angliai kísérete. *Aetas* 19. (2004) 3–4. sz. (A továbbiakban: Bárány A.: Zsigmond király) 18. p. 109. jegy.

²⁷ Engel–C. Tóth: Itinerárium 171. p.

²⁸ C. Tóth Norbert „A király helyettesítése a konstanzi zsinat idején” c. 2014. november 5-én Debrecenben megtartott előadásában elhangzottakra hivatkozva előfordult, hogy az otthon maradt bárók együtt intézkedtek. Alkalmanként Perényi is részt vehetett ezeken a tárgyalásokon.

²⁹ Engel P.: Archontológia szerint 1419. szeptember 1-jén említik őket először titkos kancellárként.

³⁰ ZsO V. 1926. sz.; 2296. sz.; 2362. sz.; 2388. sz.

³¹ Engel–C. Tóth: Itinerárium 173–174. p.

³² Engel Pál–Lővei Pál–Varga Livia: Zsigmond-kori bárói síremlékeinkről. In: *Ars Hungarica* 11. (1983) (A továbbiakban: Engel–Lővei–Varga: Zsigmond bárói) 35–37. p.

³³ Bárány Attila: A fejedelmi lovagrendek hatása a magyar bárói társadalomban. In: *A Magyar arisztokrácia társadalmi sokszínűsége, változó értékek és életviszonyok*. Szerk.: Papp Klára–Püski Levente (*Speculum Historiae Debreceniense* 12. Sorozatszerkesztő: Papp Klára) Debrecen, 2013. (A továbbiakban: Bárány A.: Fejedelmi lovagrendek) 19. p. 32. jegy.

³⁴ Bárány A.: Fejedelmi lovagrendek 16–17. p.

³⁵ Bárány A.: Zsigmond király 18. p.

³⁶ Bárány A.: Fejedelmi lovagrendek

rácáfolt a Jékely Zsombor előadásában³⁷ bemutatott kézirat, melyet a machester-i levéltárban őriznek. A kódex feltehetően a konstanzi zsinaton készült és a jelenlévő egyházi és világi személyek címereit örökölte meg. Itt ugyanis négy Perényi címer rajza van, mindegyiken SS-insignia látható.³⁸ A forrás alapos és részletekbe menő elemzést igényel, amely nem képezheti jelen tanulmány tárgyát. Azt azonban érdemes megjegyezni, hogy a család különböző ágainak képviselői mind elnyerhették ezt a kitüntetést.

Zsigmond mellett tehát Imre fiai teljesítettek szolgálatot. A pusztja jelenléténél többet sajnos nem tudunk bizonyítani források hiányában. Ugyanakkor kísérletet tehetünk a „szép számú kíséret” tagjainak meghatározására. 1418. június 11-én Bázelen bizonyos Ronyvai (Csontos) Péter és Miszlai (Csontos) Bertalan címeradományt nyertek Zsigmondtól.³⁹ Már Bárány Attila rámutatott munkájában, hogy a feltehetőleg rokoni kapcsolatban álló címernyerők a Perényiek familiárisaiként voltak jelen Zsigmonddal.⁴⁰ 1403 előtt Imre szolgálatában álltak, hiszen a felkelés leverése után 1403-ban birtokadományt kaptak,⁴¹ Bertalan 1404 és 1413 között terebesi, majd 1413 novemberétől sztropkói várnagy volt. A címereslevélből kiderül, hogy Péter volt a címerkérő, a kívánságot pedig Zsigmond Aragóniában, Franciaországban, Angliában tett szolgálataiért cserébe teljesítette. Jó okunk van azt feltételezni, Bertalan nem tartott Péterrel nyugatra, csak 1418-ban csatlakozott Zsigmondhoz. A címereslevél kiállításához szükséges pénzt is ő teremtette elő zálog útján a leleszi konvent előtt 1417. szeptember 4-én.⁴² Vagyis Péter az Imrefiak kíséretére – esetleg annak vezetésére – kapott megbízást Perényi Imrétől, míg Bertalan Imre kíséretét vezette Magyarországról Aachenbe, majd Konstanzból Magyarországra, majd 1417–18 fordulóján ismét Konstanzba.

Több familiárist azonban nem tudunk kigyűjteni a rendelkezésre álló adatokból, akik megfordultak nyugaton. Kivéve Buzlai Tamás fia Balázst, aki 1415. szeptember 29-én Perpignanban kapott címeradományt.⁴³ Az eredeti oklevél saj-

³⁷ Jékely Zsombor „Címerkönyvek és címereslevelek: magyar nemesi címerek a konstanzi zsinat idején.” c. előadása 2014. november 6-án Debrecenben.

³⁸ Perényi Pál fia Miklósén (rihnói-ág), Perényi Miklós fia Miklósén (pataki-ág), Perényi János fia Miklósén (terebesi-ág), és Perényi Jánosén (terebesi-ág). Vö. Engel Pál: Genealógia. In: *Arcanum DVD könyvtár IV. Bp., Arcanum Adatbázis Kft., 2003.* (A továbbiakban: Engel P.: Genealógia)

³⁹ Leszármazási ábrájukat I. a 3. sz. mellékletben.

⁴⁰ Bárány A.: Zsigmond király 11. p.

⁴¹ ZsO II. 2635. sz.; 2734. sz.

⁴² ZsO V. 893. sz.

⁴³ ZsO V. 1091. sz.

nos elveszett, csak szövegét,⁴⁴ és a címerkép másolatát ismerjük.⁴⁵ Minden okunk meg van rá, hogy Buzlait a Perényiekhez kössük. 1422-től 1425-ig trencsényi várnagy és ugyanazon megye alispánja, mikor Perényi Miklós fia Miklós a terncsényi ispán volt.⁴⁶ 1427-ben füzéri,⁴⁷ 1428-ban újhelyi⁴⁸ várnagyként találjuk, vagyis Perényi uradalmak igazgatója. Sőt a már említett machester-i kéziratban a négy Perényi címerrel egy lapon ábrázolják Buzlai Balázs címerét. A család egyébként az Abaúj megyei Enyickén birtokos,⁴⁹ közel Perényi Miklós fia Miklós szinai birtokához, jól látszik, hogy elsősorban hozzá köthető szolgálattelvő. Joggal tehetjük fel a kérdést, kell-e különbséget tennünk a familiárisok között aszerint, hogy a család mely tagjának szolgálnak? Van-e külön famíliája a terebesi Perényi családtagoknak? Véleményem szerint igen, amit alább igyekszem bebizonyítani.

A terebesi Perényi család ágai 1392 és 1428 között

Engel Pál genealógiai munkájában az olvasó három Perényi család leszármazási ábráját találja: nyalábi, rihnoi és terebesi.⁵⁰ Mindhárom család elnevezését székelyhelyéről kapta. Tringli István 2009-ben publikált oklevéltárának előszavában leszögezte,⁵¹ hogy a három család között a közös birtokokon kívül szoros – netán testvéri – kapcsolat nem létezik. Pálosfalvi Tamás Rozgonyiakról írt munkájából is kiderül, hogy a család különböző ágai más és más politikai irányvonalat követtek a polgárháború alatt.⁵² A terebesi Perényi család birtoklástörténetének összeállítása során lettem figyelmes arra, hogy a család birtokainak kezelésében meghatározott rend figyelhető meg. Három külön csoportba oszthatóak ugyanis a birtokaik. Közös birtokok, melyeket Perényi Péter és fiai közösen szereztek. Péter fia Miklós birtokai, melyeket testvérei kizárásával nyert Zsigmondtól. Péter fia Imre birtokai, melyet ő és fiai szereztek. A birtoklástörténet részletes kifejtését egy másik tanulmányomban megtettem,⁵³ ezért nem kívánom itt a pontos

⁴⁴ Wagner Károly: Diplomatarium comitatus Sárosiensis. Posonii et Cassoviae, 1780. 371–372. p.

⁴⁵ A címer másolata: Siebmacher's Wappenbuch Der Adel von Ungarn. In: Arcanum DVD könyvtár IV. Bp., Arcanum Adatbázis Kft., 2003.

⁴⁶ Engel P.: Archontológia

⁴⁷ Varjú Elemér–Iványi Béla: Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczy Bánffy család történetéhez. I–II. Budapest, 1908–1928. (A továbbiakban: Bánffy) I. 589. p.

⁴⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Diplomatikai Fényképtára (A továbbiakban: MNL OLDF) 284 089.

⁴⁹ Engel Pál: Kamarahaszna-összeírások 1427-ből. (Új Történelmi Tár 2.). Bp., Akadémiai k., 1989. (A továbbiakban: Engel P.: Kamarahaszna) 45. p.

⁵⁰ Engel P.: Genealógia

⁵¹ A Perényi család levéltára 1222–1526. Közzéteszi: Tringli István (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 44.) Bp., 2008. (A továbbiakban: Perényi) 7. p.

⁵² Pálosfalvi Tamás: A Rozgonyiak és a polgárháború (1440–1444). Századok 2003. (137) 4. sz. 897–928. p.

⁵³ Novák Ádám: Egy felső-magyarországi bárói család birtoklástörténete 1465-ig. A terebesi Perényiek.

adatokat hivatkozni, dolgozatom végén azonban közlöm az ezek alapján összeállított térképvázlatot.⁵⁴

A család forrásokban is említett őse bizonyos Dobos Orbán, aki a család ősbirtokait szerezte. Az ő három fiától származtatható a család három ága. A terebesi ág Orbán István nevű fiától eredt, az ő fia András nevéhez köthető a Szuhogy nevű birtok megszerzése. Vétel útján 1351-ben jutott hozzá melynek területén Csorbakő késő árpád-kori romjai feküdtek. Ez volt az család első önálló birtoka. Apróbb birtokszerezéseket testvére Péter is hajtott végre, aki I. Lajost diósgyőri várnagyként szolgált. Ő és fiai mind Kis Károlytól, mind Máriától nyertek kisebb birtokokat. Zsigmond támogatóit látta bennük, ezért bárói vagyont biztosított nekik. Közülük feltehetően a zempléni sedria helyként is működő Terebesen⁵⁵ rendezték be székhelyüket.

Péter legidősebb fia Miklós gyorsan emelkedett a ranglétrán. A szörényi bániságot követően,⁵⁶ testvéreit kizárva önálló uradalmakat is kapott (Patak és Szina)⁵⁷. A nikápolyi csatában azonban ő és testvére János is elesett, így a család az ő fiaikban és Péter harmadik fiában, Imrében folytatódott. Imre testvérei halálát követően a pohárnokmesteri tisztséget nyerte el, és ispánként is szolgálhatta Zsigmondot.⁵⁸ Mivel kitartott uralkodója mellett az 1401 és 1403 közötti felkelésben ezért Zsigmond Vadászi Imre birtokait adományozta neki Csorbakő közelében, majd nem sokkal később további birtokokat adott neki (Sztropkó és Újvár). Az így nagyvonalakban ábrázolt birtoklástörténet alapján a következő táblázatot állíthatjuk össze:

	Közös	Miklós fiak	Imre fiak
Uradalom	4	1	3
Vár	2	1	3
Mezőváros	3	3	1
Falu	51	12	57
Vám	8	1	3

Agrártörténeti szemle megjelenés alatt. (A Továbbiakban: *Novák Á.*: Birtoklástörténet)

⁵⁴ A térképvázlatot l. a 4. sz. mellékletben.

⁵⁵ Csukovits Enikő: Sedriahelyek – megyeszékhelyek a középkorban. Történelmi Szemle 39. (1997) 385. p.

⁵⁶ Engel P.: Archontológia

⁵⁷ ZsO I. 1674. sz.

⁵⁸ Engel P.: Archontológia

A terebesi Perényi családon belüli birtokmegosztás 1428-ban⁵⁹

A közös birtokok felosztásáról nem rendelkezünk információval. Támpontot talán az 1427-es kamarahaszna összeírások adhatnak. Ezek nem tartalmazzák ugyan Borosd, Zemplén és Bereg megyék adatait, ahol a Perényieknek szintén voltak birtokaik. De Abaúj és Sáros megyéjét igen, és ebben az egyes portákhoz rendelt tulajdonosok is adtak. Sáros megyében például a közös birtokot Kucsint Perényi Miklós, az abaúji Selyeb birtokot azonban Perényi János neve alatt találjuk. Közös birtokolt uradalmakat is felosztva találjuk, mégpedig pontos arányok alapján. Füzér esetében Miklós nevén a porták háromnegyed, János nevén egynegyed része volt. Szinye esetében a porták tulajdona hétnyolcad részben Miklósé egynyolcad részben Jánosé.⁶⁰ A zempléni Terebes tekintetében annyit tudunk, hogy várnagyait 1404-től 1422-ig Perényi Imre familiárisai adták.⁶¹ A beregi szentmiklósi uradalomról még ennyi információval sem rendelkezünk. Magától érthető módon a külön tulajdonjogú birtokok és uradalmak, mint Felsővadász, Jánosd, Újvár János, míg Szina Miklós neve alatt szerepelnek.⁶² Az adatok mögött egy szóbeli, vagy egy azóta elveszett írásbeli szerződést sejtethünk a birtokosztályok meghatározásáról Perényi Péter leszármazottai között. Az írásbeli szerződés szükségtelemmé válhatott 1428 után, amikor is Miklós lovászmester halált követően az Imrefiak kezén egyesült az ág összes birtoka. Bár az, hogy egyik környékbeli hiteleshely (jászói és leleszi konvent, szepesi és egri káptalan) levéltárában sem maradt fenn harmadpéldány kétségessé teszi annak létezését, de nem is zárja ki.

Egy korábbi tanulmányomban elvégeztem a terebesi család rezidenciavizsgálatát.⁶³ A főúri rezidenciákkal behatóbban elsőként Kubinyi András foglalkozott. Írásában meghonosította a külföldi szakirodalom szempontrendszerét, és magyarázta azt hazai példákon keresztül. Fogalom meghatározása szerint a főúri rezidencia alatt a következőt kell értenünk: „*azt az épületet – és átvitt értelemben azt a települést, amelyben a rezidencia áll – ahol a főúri udvartartás általában tartózkodik szokott.*”⁶⁴ Kubinyi 6+1 szempontot állított fel a rezidencia helyének

⁵⁹ Novák Á.: Birtoklástörténet alapján

⁶⁰ Engel P.: Kamarahaszna

⁶¹ 1404–1413: Mislai (Csontos) Bertalan l. a 3. sz. mellékletben. 1413–1422: berencsi „Magnus” Mihály ZsO IV. 1276. sz.; ZsO IX. 1138. sz.

⁶² Engel P.: Kamarahaszna

⁶³ Novák Ádám: Rezidencia választás kérdése a Perényi családban – Csorbakő szerepe. Doktoranduszok Országos Szövetség XVII. Tavasz Szél Konferenciájának tanulmánykötete. Megjelenés alatt.

⁶⁴ Kubinyi András: Nagybirtok és főúri rezidencia Magyarországon a XV. század közepétől Mohácsig. A tapolcai Városi Múzeum közleményei, 2. (1991) 220. p.

meghatározásához, melyet Neumann Tibor további négyvel egészített ki.⁶⁵ A Perényiek esetében én szükségét éreztem további két szempont figyelembe vételét. Ennek alapján kimutattam, hogy Perényi Imre Csorbakő várát és a hozzá kapcsolható birtokokat tekintette székhelyének.

A vizsgálatok alapján kijelenthető, hogy Perényi Péter fia Miklós 1392-es pataki külön birtokszerzeményétől számítva fia 1428-as haláláig a terebesi Perényi családon belül két külön ágat különböztethetünk meg. Az egyik ág pataki Miklóstól ered, rezidenciáját Patakon rendezte be.⁶⁶ Imre észak-borsodi dél-abaúji birtokaira alapozva csorbakőn rendezte be székhelyét és tőle eredeztethető a csorbakői ág. A harmadik testvér, János fiai nem tölthettek be jelentős szerepet a családban, hasonlóképpen az országos politikához. Önálló birtokokkal nem rendelkeztek, így a közös birtokokból nekik járó javadalmakat élvezték, lakhelyük pedig Terebesen lehetett. A történetírásban ez a nézet azért nem honosodhatott meg, mivel mind János, mind Miklós fiai utód nélkül haltak meg, és a később jelentős karriereket befutó terebesi Perényiek a csorbakői ágból kerültek ki, és már Imre fia János Terebesre tette át székhelyét.⁶⁷

Ezt a tételt látszik igazolni az a térképvázlat, melyet Perényi Imre és fiainak familiáris hálózatáról készítettem.⁶⁸ Amennyiben elfogadjuk, hogy a szolgálatukba állt nemesek családnevét a származási helyükről kapták, vagy arról a településről, ahol birtokrészrel rendelkeztek, akkor nevük alapján elhelyezhetőek a térképen. Ha együtt ábrázoljuk a Perényi birtokok elhelyezkedésével, akkor három nagyobb csoportra oszthatóak a familiárisok. Az első csoportba azokat sorolhatjuk, akik már 1403 előtt a család szolgálatában álltak. Ezek a nemesek jórészt a Perényi birtok, a füzéri és a terebesi uradalom környezetéből kerültek ki. A második csoport biztosan 1403 után állt Perényi Imre szolgálatába. A familiárisok származásukat tekintve szinte kivétel nélkül a jánosdi, felsővadászi, selyebi birtokok körül származtak. Az 1420-as évektől a familiárisok kigyűjtése a forráshiány miatt nehézkes, újból csak az 1430-as évektől találunk információkat a személyekre. Az 1428 után előkerülő nevek mindegyike a terebesi uradalom körül verbuválódik. Ezek alapján megállapíthatóak azok a magterületek, ahol Perényi Imre és fiai komoly befolyással rendelkeztek. Jól látszik, hogy ezek az éppen aktuális családi székhely szerint változnak.

⁶⁵ Neumann Tibor: A Korlátkövek. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században. Győr, 2007. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai – Források, feldolgozások 5.)

⁶⁶ Engel P.: Zsigmond bárói 438. p.

⁶⁷ MNL OL DF 228 777.

⁶⁸ A térképvázlatot l. az 5. sz. mellékletben.

A konstanzi zsinat vége: egy korszak lezárul

Perényi Imre Borbála királyné kíséretében tehát 1418 elején megérkezett Konstanzba. Március 18-án teljes bűnbocsánatot nyert a pápától, maga és felesége részére. Talán még Konstanzban, vagy a hazafelé vezető úton meghalt, 1418. július 25-én már néhaiként tartják számon, amikor fiai kegyes adományt tesznek az apjuk által alapított nyárádi pálos kolostornak.⁶⁹ Imre halálával egy korszak zárult le a csorbakői Perényi család történetében. 1396-tól ő volt a terebesi család rangidős tagja, Zsigmond bizalmi emberének számított, az 1410-es évekig meghatározó személy volt az arisztokrácián belül.⁷⁰ Birtokszerzeményeivel, építkezéseivel megvetette egy külön családi ág alapjait. Bár az 1410-es években befolyása gyengült, familiája igazán csak halála után érezhette igazán hiányát. Fiai Zsigmond életében már nem kaptak fontos kormányzati tisztséget. Csak 1431-től lett Perényi István majd nem sokkal később János is asztalnokmester.⁷¹ Ispáni feladatot csak 1435-től látnak el Zemplénben.⁷² Zsigmond uralkodásának második felében egyre ritkuló birtokadományokból nem részesülnek, csak a nyalábi ággal közösen kapnak kisebb birtokadományt,⁷³ és kizárólag záloggal,⁷⁴ birtokcserével⁷⁵ tudják uradalmukat fejleszteni. Ennek következtében familiárisaik sem remélhettek sok jót. A Felcsebi Orosz családtól az 1420-as évek folyamán visszaperelték a birtokokat.⁷⁶ A Csontosok sem kaptak új adományokat, és csak elvétve bukkanntak fel a forrásokban.

Helyettük a pataki ágból származó Perényi Miklós fia Miklós kap lehetőséget arra Zsigmondtól, hogy hűségét bizonyítsa. 1418-tól lovászmester lett, majd később Vág-menti kapitány.⁷⁷ Mert hiszen a fentebb táblázatba foglalt birtokállomány nem tette megkerülhetővé a családot. A közös birtokok megosztásának korábban kifejtett módja azt mutatja, hogy a pataki ág jelentősebb jövedelemmel rendelkezett, mint a csorbakői, így az elsősorban katonai feladattal járó Vág-menti kapitányságot Miklós hatékonyabban láthatta el. Familiája elsősorban a terebesi, pataki, füzéri uradalom körül verbuválódott.

⁶⁹ ZsO VI. 2205. sz.

⁷⁰ Engel Pál: Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437). Bp., Akadémiai, 1977.

⁷¹ Engel P.: Archontológia

⁷² Engel P.: Archontológia

⁷³ Perényi 420. sz.

⁷⁴ ZsO XII. 921–2. sz.

⁷⁵ ZsO X. 466. sz.

⁷⁶ ZsO VII. 1187. sz.

⁷⁷ Engel P.: Archontológia és Horváth Richárd: A Felső Részek kapitánysága a Mátyás-korban. Századok 137. (2003) 931. p.

A manchester-i kézirat bizonyítja, hogy az Imrefiakon és Rihnoi-Perényi Miklóson kívül pataki Miklós is részt vett Zsigmond nyugati utazásain. A velük egy lapon szereplő Buzlai Tamás fia Balázs tehát egyértelműen az ő familiájába tartozik, hiszen később is neki teljesít szolgálatot, még akkor is, mikor füzéri várnagy, ugyanis Füzér is nagyobb részt Miklós kezelésében volt.⁷⁸ A lovászmester 1428-as halála után Buzlai újra szepesi alispánként tűnik fel ismét 1435 és 1437 között.⁷⁹ Engel Pál Rozgonyi, vagy a Perényiek nyalábi ágának familiárisaként tartja számon. A kérdést jó magam nem tudom eldönteni, nem is lényeges. Hiszen ebből egyértelműen kiderül, hogy az erős pártfogó nélkül maradt Buzlai családot váltott.

Összegzés

Dolgozatomban arra igyekeztem rámutatni, hogy Perényi Imre fia János politikai pályafutásának kezdetén vesztette el apját, akinek befolyása és hatalma lehetővé tette volna számára, hogy idővel átvegye helyét a királyi udvarban. Az 1418-as év választóvonalnak bizonyult mind családja, mind a saját életében. Az 1430-as évek közepéig nem részesül sem tisztségekben, sem adományokban. Ezzel familiáris hálózatát is elvesztette, illetve új, saját támogatói kört volt kénytelen kialakítani.⁸⁰ A változást egyértelműen a pataki Perényi család kihalása, és a közös birtokok egyesítése hozta magával. Testvére és az ő kezén összegyűlt birtoktest lehetőséget teremtett számukra arra, hogy familiárisokat toborozzanak, és hogy Zsigmondtól egy egész váruradalmat, Füleket zálogba vegyék.⁸¹ István 1437-es halálával Az egész vagyon Jánosé lett, csaknem három évtizedes katonai, politikai és diplomáciai tapasztalattal. Ezek voltak azok a tényezők, amelyek Albert király szemében megnövelték jelentőségét. Az új király birtokadományokkal és a tárnokmesteri tisztséggel igyekezett megnyerni magának. A király halálakor így lett Perényi János tárnokmester az ország hetedik legvagyonosabb birtokosa,⁸² a méltóságosok hatodik helyén említett személye, és III. Ulászló lengyel királyt a

⁷⁸ Érdemes itt megjegyeznünk, hogy Engel P.: Archontológiában Buzlai Miklós fia Balázst Perényi Miklós újvári váraryaként veszi lajstromba. A két Balázs egyértelműen nem ugyan az a személy – apjuk neve eltérő –, és Újvár az Imrefiak birtokában van.

⁷⁹ Engel P.: Archontológia

⁸⁰ Ennek sikerét mutatja az 5. sz. melléklet térképvázlata.

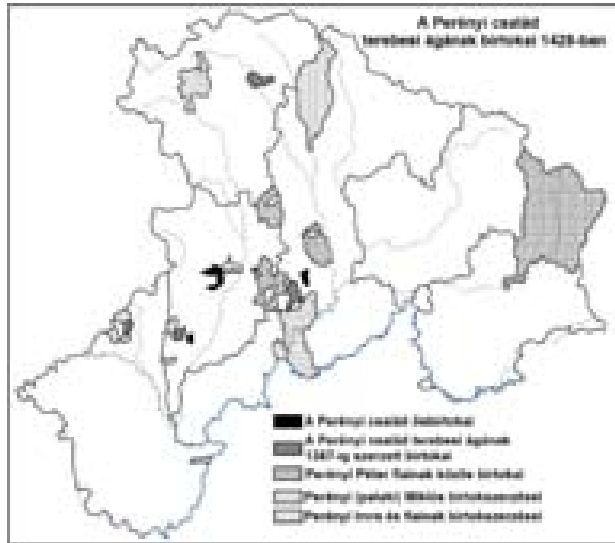
⁸¹ MNL OL DL 12 770.

⁸² Engel Pál: A magyar világi nagybirtok megosztása a XV. században 1–2. In: Engel Pál: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok. Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. Bp., 2003, 30. p.; János első tárnokmesteri említése: Albert király 1438. szept. 8-án kiadott oklevelének méltóságosorában. Gr. Teleki József: Hunyadiak kora Magyarországon. X–XII. Okmánytár. Pest 1853–1857. X. köt. VIII. sz.

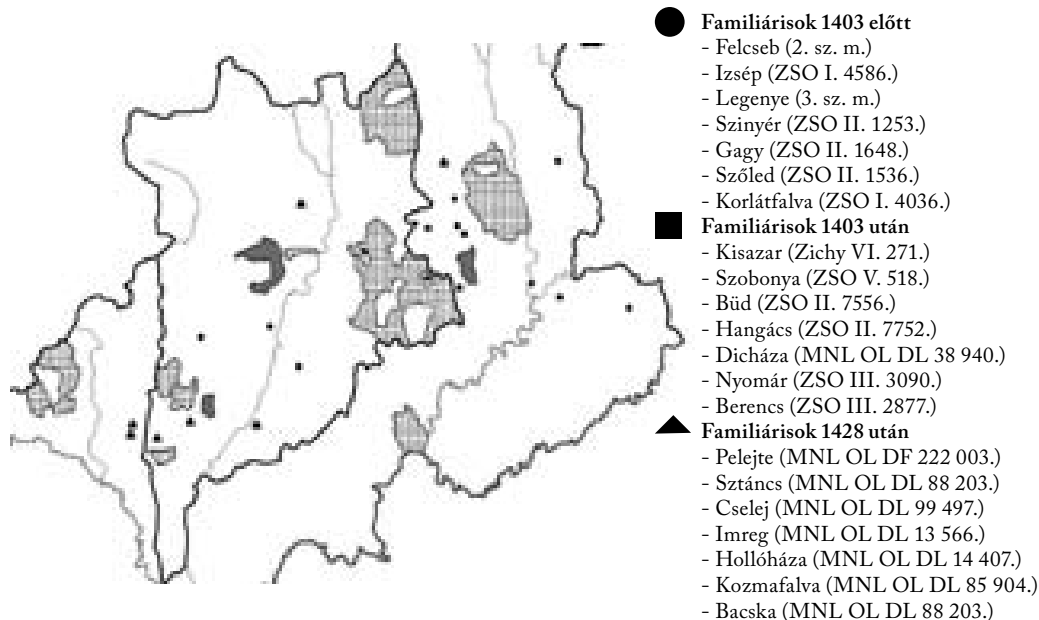

4. számú melléklet: A térkép vázlat a Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a Magyar Királyság területéről. Szerk.: Engel Pál. Bp., MTA Történettudományi Intézet, 2001. (A továbbiakban: *Engel P.*: Térkép) alapján készült.

5. számú melléklet: A térkép vázlat *Engel P.*: Térkép alapján készült.

Prezenszki Erzsébet*

Bajoni István, egy XV. századi humanista főpap életpályája (Pályavázlat – kérdőjelekkel)

Tanulmányomban Bajoni István biográfiáját mutatom be a szakirodalom és a kiadott okleveles anyagok tükrében. Az oklevelek narrációs részeire és Váradai Péter tollából született levelekre támaszkodva nemcsak egy humanista főpap szerepkörét fogom vizsgálni, hanem jellemrajzában töredékeit is feltárom, hogy ne csak az egyházi és hivatalnoki karrierista tevékenységét lássuk.

Család

Bajoni István a Sártiványvecse nemzetségbe tartozó Bajoni család leszármazottja. A Sártiványvecse nemzetségnek¹ két ága volt, a Poroszlay-ág és a Borsy-Bajoni ág, melynek kettészakadása után a Bajoni-ágnak központi birtokává válik Bajon.² Bajonnak 1342-ben négy birtokosa is van, melyek közül az egyik a Bajoni család őse, László. Az általa alapított család a XVI. században a bihari térség negyedik legnagyobb földbirtokos családjává válik.³ Ezt a tekintélyes pozíciót Zsigmond uralkodása alatt László unokája, Bajoni György alapozta meg, aki az 1403-as felkelés során Zsigmondot támogatta, amiért cserébe az Órévi Lukács váradai püspökkel folytatott hatalmaskodási per során a király támogatását élvezte,⁴ valamint 1412-ben pallosjogot nyert,⁵ Stiborici Stibor erdélyi vajda ajánlására.⁶ A pallosjog és az erdélyi vajda ajánlásából látszik, hogy György a király híve volt és jó kapcsolatot tartott fenn az ország egyik tekintélyes urával.

¹ A nemzetség sajátossága Karácsonyi János szerint az, hogy a nemzetség személyneveinek, a Sártivánnak is, a Vecsének is csak a Duna mentén maradt nyoma. Pedig a nemzetségnek jóformán csak Tisza menti vagy tiszántúli ágai ismeretesek. – *Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig.* Bp. 1995. 941. – Engel Pál a Borsi-Bajoni ág közös őst tünteti fel, és annak négy leszármazottját. A Poroszlay-ág nem szerepel nála. – *Engel Pál: Magyar Középkori Adattár. Középkori magyar genealógia.* (Arcanum Adatbázis. CD-ROM) Sártiványvecse c. tábla

² *Karácsonyi J.: A magyar nemzetségek i.m. 941.*

³ *Maksay Ferenc: Magyarország birtokviszonyai a XVI. század közepén. I-II.* Bp. 1990. I. 191.

⁴ Zsigmondkori oklevéltár. I–XII. (1387–1425) Összeállította Mályusz Elemér, Borsa Iván, C. Tóth Norbert, Neumann Tibor, Lakatos Bálint. Bp., 1951–2013. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39., 41., 43., 49. és 52.) (a továbbiakban: ZsO) II/1. 2172., II/1 3942. sz.

⁵ ZsO III. 2017. sz.

⁶ ZsO III. 2017. sz.

* A tanulmány elkészítését támogatta a Debreceni Egyetem belső kutatási pályázata.